

Lastensuojeluilmoituksen tekemisen opas suun terveydenhuollon ammattilaisille

Lapin hyvinvointialue
19.6.2023

Tekijät:

Sanni Peteri, Niko Havela, Anni Partanen, Maija Hiltula, Mikko Närhi

Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

Lapin hyvinvointialue
Lappi buresveadjinguovlu
Laapi pyereestvaljeemkuávlu
Lappi pue'rrvääjjamvu'vdd

Sisällys

1. Lastensuojeluilmoituksen yleiset ohjeet **DIA 3**
2. Sosiaali- ja poliisipalveluiden yhteystiedot Lapissa **DIA 5**
3. Suun terveydenhuollossa esiintyviä syitä tehdä lastensuojeluilmoitus **DIA 6**
4. Kaltoinkohtelun tunnistaminen suun terveydenhuollossa **DIA 10**
 - 4.1 Hoidon laiminlyönti **DIA 11**
 - 4.2 Fyysinen ja psyykinen väkivalta **DIA 13**
 - 4.3 Seksuaalinen hyväksikäyttö **DIA 18**
5. Puheeksi ottaminen ja keskustelun kirjaaminen **DIA 20**
6. Ilmoituksen tekeminen poliisille **DIA 23**
7. Lähteet ja hyödylliset linkit **DIA 24**

1. Lastensuojeluilmoituksen yleiset ohjeet

- Löydät hyvät yleiset ohjeet lastensuojeluilmoituksen tekemisestä THL:n verkkosivuilta [Lastensuojelun käsikirjasta](#) (linkki avautuu uuteen ikkunaan).
- Tee lastensuojeluilmoitus viipymättä. Erityisen tärkeää nopea toiminta on silloin, kun asiaan liittyy rikos. Rikosasiassa konsultoi lisäksi alueesi poliisia.

- Tee ilmoitus ensisijaisesti lapsen asuinkunnan sosiaalitoimistoon (virka-aikana). Kiireellisissä tapauksissa virka-ajan ulkopuolella (rikosepäily) ota yhteyttä hätänumeroon 112. Hätäkeskus ilmoittaa asiasta päivystävälle sosiaaliviranomaiselle.
- Viranomaisten tulee tehdä lastensuojeluilmoitus ensisijaisesti sähköisellä lomakkeella.
- Lomakkeet löytyvät hyvinvointialueen verkkosivuilta.
- [Linkki Lapin hyvinvointialueen lastensuojelun sivuille](#) (linkki avautuu uuteen ikkunaan)

2. Sosiaali- ja poliisipalveluiden yhteystiedot Lapissa

Poliisin konsultaatioiden yhteydenotto: tutkinta-asiat.lappi@poliisi.fi

Muista laittaa sähköpostiin tieto asiointialueesta ja tiedot yhteyttä ottavasta henkilöstä.

- [Lapin hyvinvointialueen sosiaalipäivystyksen numerot tämän linkin kautta](#) (linkki avautuu uuteen ikkunaan)
- [Lapin poliisilaitos, toimipisteet ja palvelut tämän linkin kautta](#) (linkki avautuu uuteen ikkunaan)

3. Suun terveydenhuollossa esiintyviä syitä tehdä lastensuojeluilmoitus

- Tee lastensuojeluilmoitus aina, kun epäilet, että lapsen lastensuojelun tarve pitäisi selvittää.
- Terveydenhuollon viranomaisilla on ilmoitusvelvollisuus.
- Lainsäädäntö velvoittaa ja ohjaa sinua ammattilaisena yhteistyön tekemiseen.

- Milloin on syytä ottaa yhteyttä sosiaalityöhön? Mitä tehdä, jos herää huoli lapsesta, nuoresta tai aikuisesta?
- Sosiaalihuollon tarpeen tunnistamisen työkalu auttaa sinua toimimaan.
- Työkalua voi hyödyntää omassa työssä lapsen tai perheen elämäntilanteen arviointiin sekä sen selvittämiseen, onko tarvetta olla yhteydessä sosiaalipalveluihin.
- Tunnista lapsen sosiaalihuollon tarve ja toimi – herätteet työn tueksi -työkalu (linkki avautuu uuteen ikkunaan)

Tunnista lapsen sosiaalihuollon tai suojelun tarve ja toimi - herätteet työn tueksi

Tämä työkalu on tarkoitettu sosiaalihuollon tuen tarpeen tunnistamiseen ammattilaisille, jotka kohtaavat työssään lapsia, nuoria ja perheitä.

Lapsen sosiaaliset suhteet

- Yksinäisyys, syrjään jääminen
- Vaikeudet kaverisuhteissa
- Kasvua ja kehitystä vaarantavat kaveripiirit
- Lapsen haitallinen some- ja nettikäyttäytyminen
- Ikätasosta poikkeavat sosiaaliset suhteet
- Identiteetin vuoksi torjutuksi tuleminen

Kriisitilanteet

- Lapsen, vanhemman tai sisaruksen somaattinen tai psyykinen sairastuminen
- Läheisen kuolema
- Onnettomuudet
- Lapsen ja tai hänen perheeseensä kohdistunut rikos

Väkivalta ja kaltoinkohtelu

- Fyysinen, henkinen, seksuaalinen tai uskonnollinen väkivalta
- Kaltoinkohtelu, laiminlyönti tai heitteillejätto, myös emotionaalinen
- Lähisuhde- ja perheväkivallan kokeminen tai näkeminen, myös sisarusten välillä
- Taloudellinen hyväksikäyttö
- Vieraannuttaminen vanhemmasta tai muista lapselle läheisistä ihmisistä

Terveys ja hyvinvointi

- Lapsen perustarpeista huolehtiminen (esim. vaatteet, hygienia, riittämätön uni tai ravinto)
- Terveyden tai sairauden hoidon laiminlyönti
- Lapsen tai vanhemman mielenterveyden haasteet
- Suun terveyden laiminlyönti
- Lapsen päihteiden käyttö
- Vanhemman haitallinen päihteiden käyttö
- Lapsen toiminnalliset riippuvuudet (esim. peli, netti)

Lapsen arjen ympäristöt, harrastukset ja vapaa-aika

- Merkittävät muutokset lapsen koulumenestyksessä tai harrastuksissa
- Lapsen uupuminen, kuormittuminen arjen ympäristöissä
- Kiusaaminen ja väkivalta
- Runsaat poissaolot
- Mielekkään tekemisen tai harrastuksen puute

Lapsen käyttäytyminen

- Muutokset lapsen olemuksessa ja käyttäytymisessä
- Ikätasoon kuulumaton käyttäytyminen
- Lapsen rikollisuus
- Lapsen väkivaltainen käyttäytyminen

Herätteet

- Käyttämättömät ajanvaraukset
- Vanhemman haasteet huolehtia omasta tai lapsensa arjesta ja asioista
- Lapsen tai vanhemman turvallisuuden tunne
- Muutokset lapsen arjessa
- Ääriajattelu tai elämäntapa, joka vaarantaa lapsen kasvua tai kehitystä
- Yksin et pysty ratkaisemaan asiaa ja tarvitset muita ammattilaisia

Perheen tilanne

- Taloudelliset vaikeudet (esim. ei rahaa ruokaan, laskuihin, lääkkeisiin tai harrastuksiin)
- Vanhemman väsyminen
- Puutteelliset ja epävakaat asuinolosuhteet
- Asunnottomuus tai sen uhka
- Vanhempien ero ja siihen liittyvät huolto- ja tapaamisriidat
- Perheenjäsenen rikollinen toiminta

**Lainsäädäntö velvoittaa ja ohjaa
sinua ammattilaisena
sosiaalihuoltolain tai lastensuojelulain mukaisen
ilmoituksen sekä yhteistyön tekemiseen.**

Kun olet tunnistanut lapsen sosiaalihuollon tai suojelun tarpeen, ota asia puheeksi lapsen ja huoltajan kanssa, mikäli et puheeksi ottamisella vaarana lapsen turvallisuutta tai arvioisi mukaan kyse ei ole lapseen kohdistuneesta rikoksesta. Kerro avoimesti havainnoistasi ja miksi olet huolissasi.

**Lapsen tuen tarve ja asian kiireellisyys määrittävät,
miten otat yhteyttä sosiaalihuoltoon:**

Ohjaus ja neuvonta

Ohjaa ja neuvo huoltajaa ottamaan itse yhteyttä sosiaalihuoltoon. Voit myös auttaa etsimään ajantasaiset yhteystiedot sosiaalipalveluihin.

**Yhteydenotto
sosiaalihuollon
tuen tarpeen
arvioimiseksi**

Jos ohjaus ja neuvonta ei ole riittävää, voit tehdä sosiaalihuoltolain mukaisen yhteydenoton yhdessä lapsen ja/tai huoltajan kanssa.

**Lastensuojelu-
ilmoitus**

Kun olet tunnistanut mahdollisen lapsen suojelun tarpeen, sinulla on velvollisuus tehdä viipymättä lastensuojeluilmoitus.

**Ennakollinen
lastensuojeluilmoitus**

Kun olet tunnistanut syntymättömän lapsen mahdollisen suojelun tarpeen, sinulla on velvollisuus tehdä viipymättä ennakollinen lastensuojeluilmoitus.

Sosiaalihuollon viranomainen vastaanottaa yhteydenoton tai ilmoituksen. Hän arvioi kiireellisyyden, ottaa yhteyttä asianomaiseen henkilöön ja arvioi, miten edetään.

**Kiireellisissä tilanteissa ota
aina yhteyttä sosiaali-
päivystykseen tai
häätäkeskukseen.**

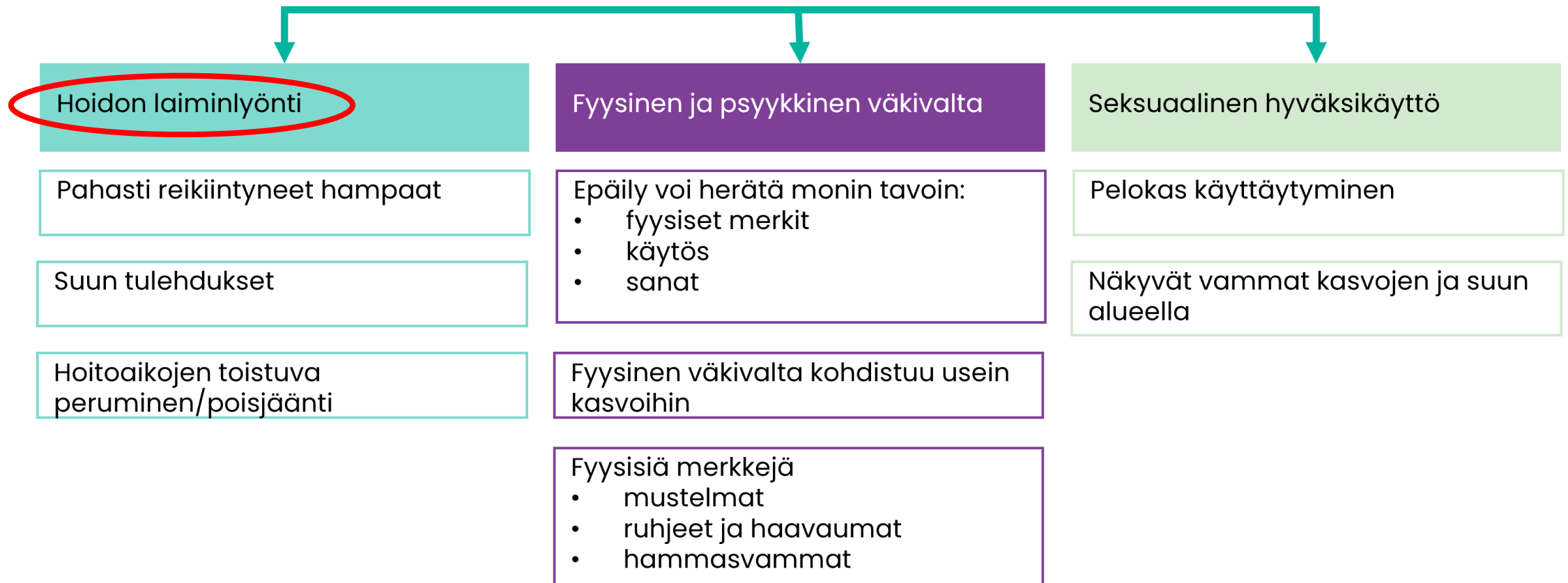
**Konsultoi matalalla
kynnyksellä sosiaali-
huollon viranomaisia,
miten tilanteessa
tulisi toimia.**

Lapsen kohdistuneessa mahdollisessa rikosasiassa sinulla on ilmoitusvelvollisuus myös poliisille.

Muista yhteydenotto- ja ilmoitusvelvollisuus myös aikuisten tilanteissa.

4. Kaltoinkohtelun tunnistaminen suun terveydenhuollossa

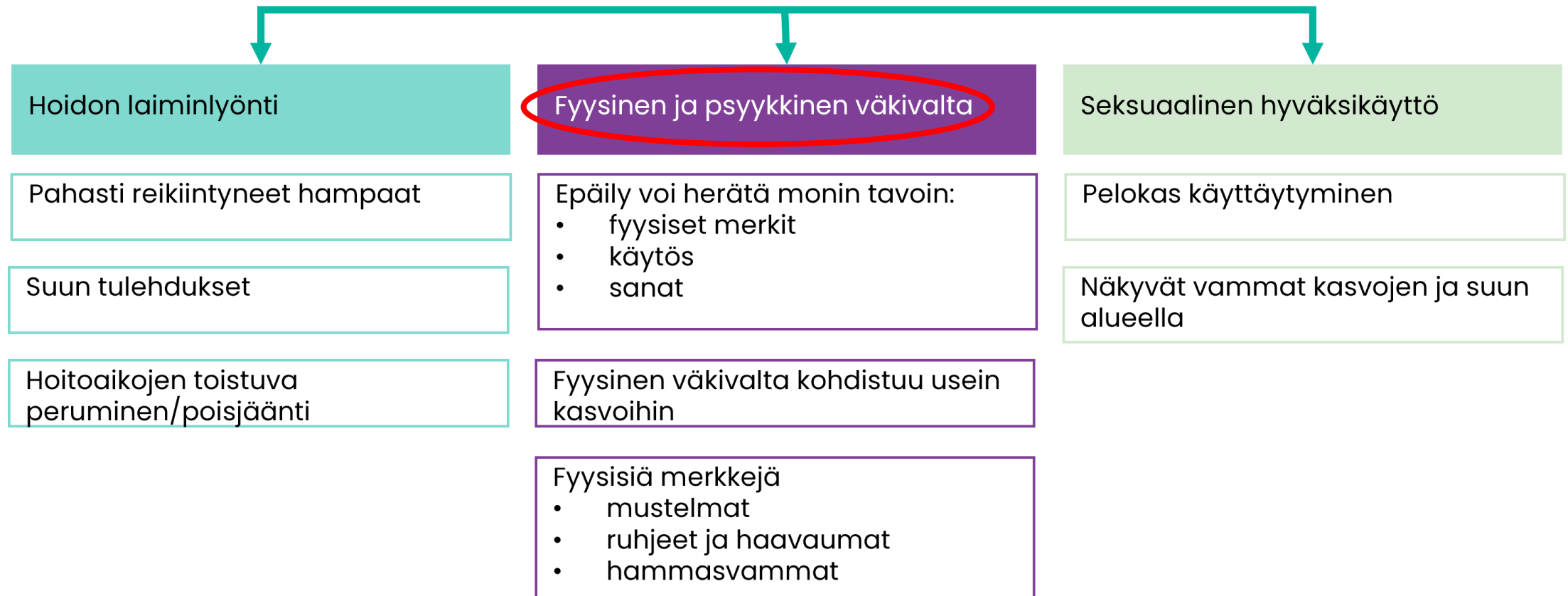

4.1 Hoidon laiminlyönti

- Lapsen hoidon laiminlyönnissä on kyse siitä, että lapsen perustarpeista ei ole syystä tai toisesta huolehdittu.
- Suun terveydenhoito on perustarve, josta lapsen vanhemman tulee huolehtia.
- Hoidon laiminlyönnistä voivat kertoa:
 - pahasti reikiintyneet hampaat,
 - suun tulehdukset ja
 - hammashoitoaikojen toistuva peruminen.

- Alle 18-vuotiaat kutsutaan säännöllisesti hammastarkastukseen. Perumattomiin aikoihin tulee puuttua.
- Lapin hyvinvointialueen hammashoitoloiden yhteinen käytäntö:
 - Ensimmäiseen kutsukirjeeseen ei muistutusta ilmoitusvelvollisuudesta
 - Mikäli tulee perumaton käynti, aina ensin yritetään soittaa syytä perumattomalle käynnille sekä varata puhelimitse uusi aika
 - Toisen ajanvarauskirjeen yhteydessä muistutetaan terveydenhuollon henkilöstön velvollisuudesta tehdä lastensuojeluilmoitus, mikäli vanhemmat eivät huolehdi lapsensa hammashoitolakäynneistä.

Kaltoinkohtelun tunnistaminen suun terveydenhuollossa

4.2 Fyysinen ja psyykkinen väkivalta

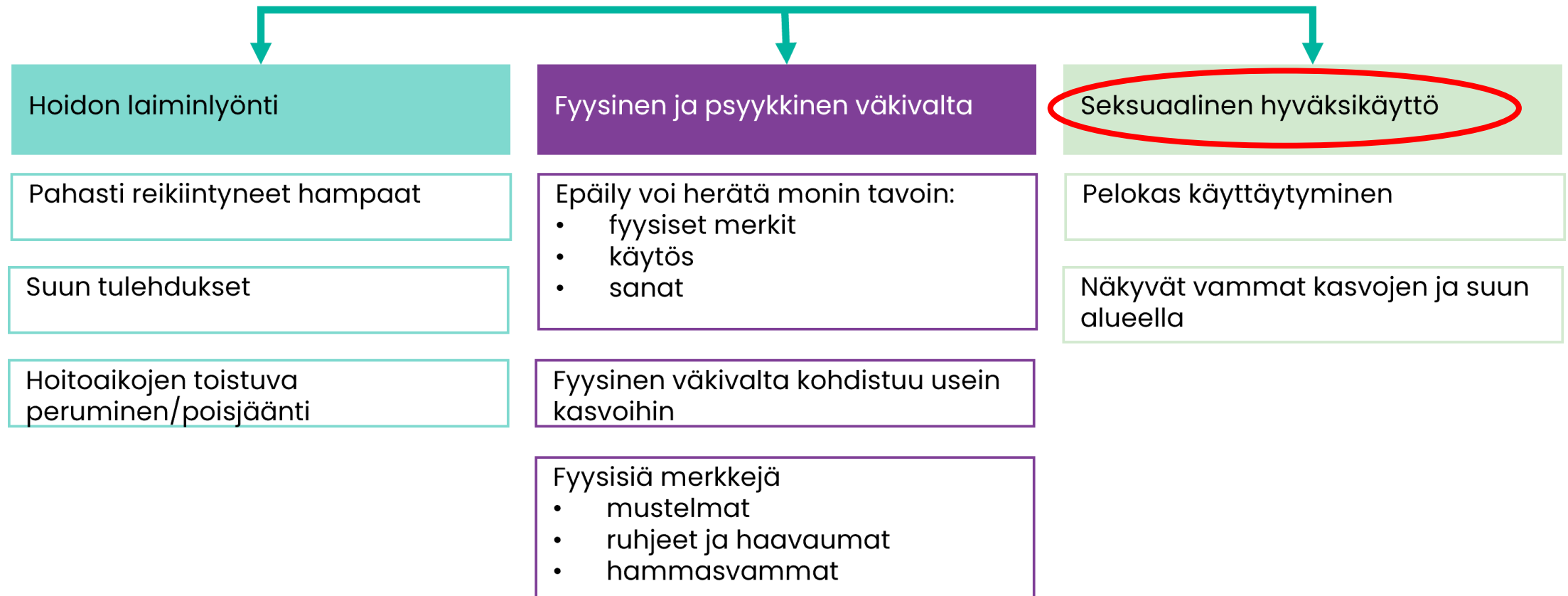
- Epäily lapsen kokemasta väkivallasta voi herätä monella tavoin, esimerkiksi lapsen:
 - ulkoisesta olemuksesta,
 - poikkeavasta käyttäytymisestä,
 - näkyvistä väkivallan merkeistä tai
 - jos lapsi kertoo eri tavoin tapahtuneesta.
- On hyvä muistaa, että fyysinen pahoinpitely ei aina jätä näkyviä merkkejä.

- 50–70 %:lla fyysistä väkivaltaa kohtaavista lapsista esiintyy kasvojen alueen vammoja.
- Yleisiä kasvojen vammoja ovat
 - mustelmat
 - ruhjeet
 - haavaumat
- Vammat voivat aiheutua kasvojen
 - rutistelusta
 - läimäytyksestä
 - nipistelystä
- Harvemmin nähtäviä vammoja ovat
 - palovammat
 - puremajäljet
 - murtumat

- Suuontelon vammoista tavallisimpia ovat hammasvammat sekä limakalvojen
 - mustelmat
 - hiertymät
 - haavaumat
- Suun alueen pehmytkudosvammat kohdistuvat usein huuliin.
- Ylähuulen jänteen repeäminen pienellä lapsella voi olla seurausta
 - pakkosyötöstä
 - kasvojen väkivaltaisesta rutistelusta
 - lasta on yritetty väkivalloin vaihtaa
- Huulijänteen repeäminen on tavallinen tapaturman aiheuttama vamma 8–18 kuukauden ikäisellä kävelemään opettelevalla lapsella.
- Pienellä vauvalla ja yli kaksivuotiaalla lapsella huulijänteen tapaturmainen repeäminen on harvinaisempaa.

- Huolen pitää herätä, jos
 - lapsella on useita paranemisvaiheessa olevia vammoja,
 - kliiniset löydökset eivät vastaa kertomusta vamman synnystä tai
 - vammoihin haetaan apua viiveellä.
- Myös muihin perheenjäseniin kohdistuvaa fyysistä väkivaltaa epäiltäessä tulee tehdä lastensuojeluilmoitus.
- Fyysistä väkivaltaa epäiltäessä tulee tehdä huolellinen kliininen ja useimmiten myös radiologinen tutkimus.
- Vammat on mahdollisuuksien mukaan hyvä valokuvata.
- Kaikki löydökset tulee kirjata huolellisesti.

Kaltoinkohtelun tunnistaminen suun terveydenhuollossa

4.3 Seksuaalinen hyväksikäyttö

- Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö voi olla myös oraalista. Näkyvät suun alueen vammat ja infektiot ovat harvinaisia.
- Oraalisesti seksuaalisesti hyväksikäytetyt lapset käyttäytyvät hammaslääkärin vastaanotolla todennäköisesti pelokkaasti.
- Oraalinen hyväksikäyttö voi vahingoittaa
 - huulia
 - huulijännettä
 - suulakea
 - kitakielekettä
- Huomioi myös sukupuolitautilien mahdollisuus.

5. Puheeksi ottaminen ja keskustelun kirjaaminen

Puheeksi ottaminen:

- Keskustele lapsen ja huoltajien kanssa lastensuojeluilmoituksesta ja ilmoituksen syystä mahdollisuuksien mukaan jo etukäteen. Huoltajille on myös tärkeää kertoa velvollisuudesta tehdä lastensuojeluilmoitus.
- Kiireellisessä tilanteessa ilmoitus on aina tehtävä välittömästi, vaikka asiasta ei ole ollut mahdollista keskustella etukäteen.

HUOM! Jos epäilet, että lapsi on joutunut pahoinpitelyn tai seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi omassa lähipiirissään, ota yhteyttä lastensuojeluun ja poliisiin ilman, että keskustelet lapsen tai hänen huoltajansa kanssa.

- Jos lapsi tai nuori kertoo sinulle kokemastaan kaltoinkohtelusta, ole rauhallinen ja kuuntele.
- **Kysy itse mahdollisimman vähän.** Voit rohkaista lasta jatkamaan (antaa mahdollisuuden kertoa lisää).
- Älä tee johdattelevia kysymyksiä.
- Älä tuo keskusteluun omia oletuksiasi tai mielipiteitäsi, vaan pysy neutraalina.
- Tyydy tilanteeseen, jos lapsi ei halua kertoa enempää, mutta **muista ilmoitusvelvollisuutesi!** Katso tarkemmin diat 12–13.

Keskustelun kirjaaminen:

- Kirjaa potilastietojärjestelmään lapsen tai aikuisen kanssa käydyt keskustelut muistiin mahdollisimman pian ja tarkasti.
- Kirjaa lapsen/aikuisen kertomat asiat ja myös omat kysymyksesi.
- Kirjaa kertojan omat ilmaiset, älä tulkitse tai täydennä epäselviksi jääneitä kohtia.
- Kirjaa myös millaisessa tilanteessa asia tuli puheeksi, ketkä olivat paikalla ja mistä edeltävästi keskusteltiin.

6. Ilmoituksen tekeminen poliisille

- Lapseen kohdistuneen fyysisen väkivallan tai seksuaalisen hyväksikäytön epäily > tee välittömästi ilmoitus poliisille sekä lastensuojeluilmoitus sosiaalihuoltoon.
- Jos epäilet lapsen joutuneen aivan äskettäin väkivaltarikoksen kohteeksi, on ensivaiheen toiminnalla kiire.
- **Akuuteissa tapauksissa** ota yhteyttä hätänumeroon 112. Hätäkeskus ilmoittaa asiasta päivystävälle sosiaaliviranomaiselle ja poliisille. Varaudu antamaan puhelinilmoituksessa samat tiedot kuin ilmoituslomakkeessa.
- **Muissa tapauksissa** tee ilmoitus poliisille kirjallisesti erillisellä lomakkeella. Tee ilmoitus viipymättä.
 - [Linkki ilmoituslomakkeeseen](#) (linkki avautuu uuteen ikkunaan)

7. Lähteet ja hyödylliset linkit

- Ilmoitus poliisille: Tulostettava lomake
- THL: Lastensuojelun käsikirja
- HUS: Lapsen kaltoinkohtelu
- Epäily lapsen fyysisestä pahoinpitelystä - tunnistaminen ja toimenpiteet terveydenhuollossa
- VIDEO Heikki Alapulli: Miten lapsen suun ja hampaiden kunto liittyy lapseen kohdistuvaan väkivaltaan? <https://youtu.be/NGiInIL-uMo>